

Birodalom, vágy és erőszak

Az Abu Ghraib börtön foglyainak bántalmazása és a társadalmi nemek egyenlősége

A világ peremvidékén... fedi föl valódi arcát a rendszer.

Eduardo Galeano

E cikk görcső alá vesz néhányat azokból a szokásos beszédfordulatokból és gyakorlati eljárásokból, amelyek az iraki Abu Ghraib börtönben 2003-ban a fogvatartottak amerikai katonák keze által végrehajtott „bántalmazásának”¹ körítését alkotják. Egy bizonyos *queer transznacionális feminista* szemszögből vizsgálom meg, milyen módokon hajtották végre a kínvallatás cselekményeit, s hogy milyen úton-módon kerültek ezek bemutatásra a hivatalos és a kritikusabb megszólalásokban. Három kérdést vetek föl. Először: mire véljük jónéhány „bántalmazás” nagyon is szexuális jellegét? Másodszor: tekintve a feminista irodalom temérdek művében az erőszak és a „militarizált férfiaság” kapcsolatáról levont következtetéseket, miként lehetséges, hogy katonatisztek és hím nemi identitású alárendelt katonáik szándékosan *női nemi identitású* katonákat alkalmaztak a foglyok kínzására? Harmadszor: vajon a női nemi önazonoságot valló katonák részvétele e cselekményekben csakugyan a társadalmi-történeti nemi egyenlőség jele, amint ezt a feminista teoretikus és a társadalmi igazságosság aktivistája, Barbara Ehrenreich (2004a, 2004b) igyekezett kimutatni?

Általában véve az olyan beszédmód az uralkodó, amelyikben vagy úgy festik le az Abu Ghraibban őrzött foglyok ellen amerikai katonák által 2003-ban elkövetett erőszakos cselekményeket, mint néhány alacsony rendfokozatú katona őrzöngésének obszcén, ám kivételes példáit, vagy mint a globális „háború a terror ellen” „rendkívüli állapotának”, a jogállamiság fölfüggesztésének közvetlen következményét. Ehrenreich ellenben, aki annak a szószólója, hogy a nők az amerikai fegyveres erőknél egyenjogú tagjai lehessenek, azt hiteti, hogy a képek, amelyeken Lynndie England és más nőnemű katonák testi kínzás aktusainak vetik alá a fogvatartottakat az Abu Ghraib börtönben,

rémisztő módon a „társadalmi nemi egyenlőségről” szóló jeladások (Ehrenreich 2004a, 2004b).

Ez a cikk mindhárom állásfoglalást kiindulási alapjának tekinti. Amellett érvelek, hogy amilyen módon az erőszakcselekményeket megvalósították a fogvatartottak testén, az egy előre megírt heteroszexista, rasszista beállítottságú s a nemek társadalmi megkülönböztetésén alapuló forgatókönyvre vall. Hogy a bűnösként elítélt hét katonai börtönőr élvezetet talált a fogvatartottak kínzásában, az a gyarmattartók olyan vágyképeiben alapozódott meg, mint amilyen a „Fehér Embert terhelő kötelesség” tizenkilencedik századi gyarmatosító képzelgése. Ezeknek az erőszakos tetteknek és nemi erőszaktételeknek a hatása-ként a kurrens nőgyűlölő, rasszista, heteroszexista és osztályuralmú neoliberális Világrend(etlenség) re/produkálódik, s ennél fogva a női nemi identitású kínvallató katonák *nem* a „nemi egyenlőség” jeladói.

Egy *queer transznacionális feminista* szemével olvasva ezeket a megszólalásokat, megkísérlem kapcsolatba hozni egymással a Birodalom különböző helyszíneit, köztük embertesteket árusító államokat és piacokat, a szolgaszemélyzetet, a queer-ellenes politikát meg a katonai és polgári börtönöket. Értelmezési keretem és érveim abból az egyre terjedelmesebb irodalomból valók, amelyik transznacionális feminizmusként azonosítja magát (pl. Grewal and Kaplan 1994; Kaplan *et al.* 1999; Shohat 1999), s amely közvetlen kihívást intéz az euro-amerikai liberális feminista elmélet és gyakorlat és az ebben megfogalmazott föltevés ellen, miszerint a „Nőtestvériség Globális” (lásd Mohanty 1984; Mendoza 2002). Ezek a posztkoloniális feminizmusban és a színesbőrűek feminizmusában gyökerezett munkák összegyűjtik a politikai gazdaságtan és a diskurzus-elemzés feminista megközelítéseit avégett, hogy nyomon kövessék „a kultúra és a tőke egyenlőtlen és eltérő útvonalait” a „nemzet, rassz és társadalmi nem határain” keresztül, kétségbe vonják ennek jogosultságát, és földerít-sék, mi módon alakulnak ki ezek által a kolonializmus/imperializmus új formái, amelyek viszont emezeket alakítják (Grewal and Kaplan 2000).

Míg a szexualitás kérdését² a legtöbb transznacionalista feminista írás³ nem teszi kellő elméleti vizsgálódás tárgyává, az én megközelítésem előtérbe állítja a kifejezetten queer szempontú beavatkozásokat a hegemonikus szex/gender rendszerbe avagy „heteroszexuális mátrixba” (Butler 1990), amelyek elvitatják a megingathatatlan férfi/női és heteroszexuális/homoszexuális dichotómia fogalmát. Cikkemben központi helyet foglal el a szexualitás olyan fogalma, miszerint a heteronormativitás nem valami elkülönült uralmi viszonyként értelmezendő, hanem mint ami az egyéb hatalmi viszonyoktól elválaszthatatlan és azokkal több rendbeli átfedésben van.

Míg a testiségről folyó számos mai vitában pusztán a diskurzus és a kultúra jelenségeiként kezelik a testet és vágyait, az én vizsgálódásom, amely az Abu Ghraib-i „bebörtönzöttek bántalmazását” körüllegő ki-

hagyásokra, elhallgatásokra és elfojtásokra irányul, igyekszik fölfedni a kapcsolatokat „a nyugati bemutatás és ismeret között egyfelől, s a nyugati anyagi és politikai hatalom között másfelől” (Moore-Gilbert 1997, 34). Csakis e látszólag önálló társadalmi megszokások alapját képező bizonyos társadalmi ellentmondások föltárásával juthatunk olyan tudás birtokába, amely lehetővé teszi számunkra a létező kizsákmányoló és elnyomó társadalmi viszonyok átalakítását (Ebert 1996, 7).

E cikk tárgyanynaga számos tudományág – mint nemzetközi kapcsolatok, szociológia, politikatudomány és politikai gazdaságtan – egymást átfedő köztér területéhez tartozik. Az én értelmezési keretem jelentősen elüt az idevágó szakirodalmakban uralkodó beszédmódokétól. Történetileg ezeknek kiváltképp a liberális változatait alakította nagy befolyással a modernizációs teória és ennek rögeszméje, hogy a nyugati liberális politizálásra alapozott „politikai stabilitás” az elérendő cél. Jómagam a transzformatív megközelítésmódot részesítem előnyben, amely szerint a szociális világ éppannyira dinamikus és (erőszakmentes) konfliktusokban bővelkedő s ellentmondásos, mint amennyire potenciálisan haladó.

Azonfölül a fentemlített tudományterületeken (amelyek mind afféle fölparcellázott részterületek) túlnyomó fölányban levő diskurzusok hajlamosak részekre szabdalni a szociális világot, és töredékeit egymástól elszigetelten kezelni. Én viszont úgy tekintek a szociális jelenségekre, mint egymást kölcsönösen alakító társadalmi folyamatok „túldeterminált” egymásba-ötvözésére. Ennélfogva a bebörtönöztek testein végrehajtott erőszakosságok „nem redukálhatók elkülönített elemekre, hanem olyan összetett (s gyakran ellentmondásos) jelenségek, amelyek alkotórészei szerves egységet alkotnak”, hogy Ake észrevételét kölcsönözsem ide az alulfejltség természetéről (1991, 6, betoldás tőlem – MR-M). Az ilyen mikroszintű erőszaknak és emberek megerőszakolásának ki-kirobbanásához vezető társadalmi válságok mélyen beágyazódtak a tágabb társadalmi rendbe. Amíg nem történik meg ennek az egyenlőtlen viszonyokra alapozott „rendnek” az átalakítása, addig az olyan erőszakos cselekedeteknek, amilyeneket az Abu Ghraib-i foglyok testén követtek el, nem lehet véget vetni.

Edward Said (1993) és más posztkoloniális tudósok meglátására támaszkodva, hogy a Birodalmat nem csupán a gazdagság fölhalmozása élteti, hanem ezenkívül még az a „mélységes hit, hogy a mások fölötti uralom a leigázottaknak *saját javukra* szükséges és jogos, akiktől elvárják, hogy ezért hálások legyenek” (Razack 2004, 10, kiemelés az eredetiben), úgy vélem, hogy a foglyok kínzása és gyilkolása gyarmatosító erőszakcselekmény volt, amely szilárdan egyfajta rasszista töltetű, (hetero)szexualizált, osztályuralkodó erőszak folytonosságában gyökerezett. Az erőszaknak ez a folytonossága időben a modern „civilizáló küldetésig” nyúlik vissza, térben pedig a színesbőrűek, muszlimok, queerek és nők testein elkövetett külső birodalmi erőszak

Billie Grace Lynn szobrászművész installációja

visszacsatolásáig az „anyaországba”, meg az Amerikai Birodalom ama lelki megvilágosodásként fölismert morális jogosultságáig vagy egyenesen kötelességéig, hogy elvigye a (liberális) demokráciát a „földkerekség sötét zugaiba” (Bush 2002a) a „terror elleni háborúban”, abban a háborúban, amelynek küldetése, hogy „megmentse a civilizációt magát” (Bush 2001e). Avval, hogy az Abu Ghraibban történetekkel is azt tegyük érthetővé, miképpen működik a szűkebb valóságban egyik-másik tágabb társadalmi viszony, nem az a szándékunk, hogy fölmentést adjunk a katonai börtönőrségnek, hanem hogy rámutassunk: vágyainkat nem pusztán egyéni hajlamaink határozzák meg.⁴

Vizsgálódásomat a Bush-kormányzat külpolitikai beszédmódjának szemügyre vételével kezdem, amit a „megmenteni a civilizációt magát” képzelgésével határozok meg. Kimutatom, hogy e nemzeti képzelgés és az általa megszólítottak alattvalói besorolása („Fehérembersége”) révén hogyan nyeri el valóságos értelmét az USA nemzetállamát és polgárait „a civilizációnak magának” jámbor védelmezőiként beállító előadásmód. Azután egy queer transznacionális feminista szemszögből igyekszem egyfajta jelentésteli narratívát szerkeszteni annak megértéséhez, hogy milyen módon kerülhetett sor a kínvallatás különféle cselekményeinek végrehajtására.

Az „Iraki Remény Hadművelet”, a „Fehéremberség” és a „Megmenteni a civilizációt magát” nemzeti képzelgése

Úgy vélem, az Abu Ghraib-i foglyok testein végrehajtott erőszakosságoknak a „civilizáció megmentése” képzelgésének nyelvi és nem-

nyelvi alkalmazásai ágyaztak meg.⁵ Ezt a hegemonikus fantazmagóriát, amely a gyarmati praktikák és vágyak hosszú históriájában alapozódott meg, nem szabad pusztán akként értelmezni, hogy igazolásul szolgál az Amerikai Birodalom „terror elleni háborújához”, hanem mint amelyik színhelyet is kínál a birodalmi hatalom (re)produkciójához.

A beszédmodok nem zárt rendszerek, hanem átfedik egymást és nyitott a végük. Merítenek más diskurzusok elemeiből, ennél fogva egy újonnan fölbukkanó megszólalási mód mindenkor tartalmazza a múltbeli beszédalakzatok nyomait (Hall 1996: 202). Az uralkodó osztály eszméinek, amilyen a „magának a civilizációnak a megmentése”-képzet, sikeres kifejtése attól függ, hogy ezeket az eszméket magukévá teszik-e alávett osztályok a megkérdőjelezhetetlen, magától értetődő, „józan ész” kifejeződéseire gyanánt (Gramsci 1971). Ez a közkeletű „józan ész” adja az értelmezési keretet, amely „természetesnek”, lehetségesnek és kívánatosnak tüntet föl bizonyos beszédfordulatokat, azonosulásokat és vágyakat, ellenben kizárandónak más beszédmodokat és azonosulásokat, s ekképpen segíti a társadalmi *status quo* fönntartását (Doty 1996; Weldes 1999). De hogy egy-egy sajátos történelmi helyzetben mit is mond pontosan a „józan ész”, azt nem egyszerűen az uralkodó csoportok diktálják, hanem beleszólnak a különböző társadalmi erők között folyó szakadatlan viták s az új meg új alkukötések folyamatai is, bár ezeknek az erőknek nem egyenlő a játéktérük (Gramsci 1971, 421).

Egy-egy jelentés kitermeléséért folyó küzdelem nem csupán az alávett csoportok megegyezését vonja maga után, hanem az alattvalói pozíciók *újra/termeléséért (re/produkálásáért)* is folyik, merthogy ezeknek a beszédalakzat terén belül kivívott helye ad valódi értelmet a képzelmenynek. Jómagam valójában a beszédalakzat, ennek alattvalói besorolásai és vágyakozásai közötti kapcsolatokat akként vizsgálom elméletileg, mint amelyek kölcsönösen alakítják egymást, és folyamatosan újra meg újra létrejönnek. Althusser (1971) nyomán, az azonosulások vagy alattvalói pozíciók létrejöttek és elhelyezkedésüknek a folyamatát „megszólít(tat)ásként” is lehet értelmezni. Jutta Weldesnek a „kubai rakétaválsághoz” kapcsolódó vizsgálódásából kölcsönöztem érvelésem gondolatmenetét: a „civilizáció megmentése” fantazmagóriájának azért sikerült megszólítania a „bántalmazásokat elkövető” börtönőröket, valamint az amerikai választópolgárok többségét a legutóbbi elnökválasztás során, „mert úgy mutatta be az eseményeket, mint amelyek a konvencionális, már megszokottan ismerős megfogalmazásokból kikerekített ismerős célok és ismerős fenyegetések világában mennek végbe. Józan észre apelláló jellegét az biztosította és biztosítja, hogy az amerikaiak többségét a számukra ismerős és elfogadható alattvalói pozícióikra célozva szólította meg” (Weldes 1999, 121). Cik kemnek ebben a részében az „ismerős célok és ismerős fenyegetések világa” néhány döntő fontosságú nyelvi és

nem-nyelvi aspektusát teszem vizsgálat tárgyává, amelyekből a mostani hegemonikus nemzeti képzelgés merít.

A szeptember 11-i gyilkosságokat követően a jelenlegi Bush-kormányzat hivatalosan adott indoklása a „globális háború a terror ellen” lefolytatására és különösképpen Irak megtámadására az önvédelem (válasz szeptember 11-re, illetve tömegpusztító fegyverek fölkutatása) és a humanitárius beavatkozás (az „Iraki Szabadság Hadművelet” formájában) között ingadozott. A Bush-kormányzat ebben a „háborúban” permanens rendkívüli állapotot hirdetett meg, amely fölfüggesztette az ENSZ alapokmányában az erőszakra vonatkozó tilalom és a genfi szerződésnek a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozó cikkelyei hatályát. A nemzetközi jog megszegésének igazolása az önvédelem volt: Bush elnök kijelentette, hogy „a civilizált világ példátlan veszélyekkel néz szembe” (Bush 2001b). „Azért cselekszünk, hogy megvédjük magunkat, és megmentünk gyermekeinket egy félelmetes jövőtől” (Bush 2001e). Bush állítása szerint, ez a háború azért totális háború, mivel „a fenyegetés (a terrorizmusé) csillapíthatatlan. Magát a civilizációt, a civilizációt, amelyben osztozunk, éri a fenyegetés” (Bush 2001e). Ennélfogva „azért indítunk háborút, hogy megmentünk a civilizációt magát. Nem kerestük ezt, de meg kell vívunk ezt a háborút – és győzedelmesen fogjuk megvívni” (Bush 2001d).

Ez a diskurzus tömören megfogalmazza, hogy mi a lényeg, majd szöges ellentétbe állítja a „civilizált” nemzeteket a „terrorista/idegen támadóval”, aki „a fölkerekesség sötét zugaiban lakozik” (Bush 2002a), vagy az olyan „látor államokban”, amilyen Irak. Ebben a permanens hadiállapotban ki-ki „vagy velünk van, vagy ellenünk” (Bush 2001c). A két ellenséges tábor közti episztomológiai és ontológiai megkülönböztetés „egész sor lehetséges viszonylatba helyezi a Nyugat emberét a Kelettel anélkül, hogy az előbbi valaha is elveszíthetné viszonylagos fölényét” (Said 1994, 7). A „látor államok” szóképe a „keletiek” kétszínű jellemének „orientalista” eszméjéből merít, akikben nem lehet megbízni, ennélfogva nem helyénvaló diplomáciai és egyéb „civilizált” módon érintkezni velük – az egyetlen nyelv, amelyiken „ezek” értenek, az erőszak. A „keletieknek” és a „Keletnek” ez az ábrázolása, ez az „orientalista diskurzus” a klasszikus korok óta közkeletű a nyugati beszédmódban, és továbbra is ez alakítja a közel-keleti történeへkre adott nyugati válaszokat (Said 1994, 1997; Moore-Gilbert 1997, 39–40).⁶

A „megmenteni a civilizációt magát” képzelgése az „amerikai kivételesség” eszméjére épül, amelynek teológiai és világi összetevői (legalább) az európai gyarmatosítás kezdeteiig és az Újvilág „fölfedezéséig” vezethetők vissza. Kezdvé Amerika sorsrendelte, Kolumbusz Kristóf keze által véghez vitt európai meghódításának történetétől, folytatva az amerikai puritánok isteni elrendelésre történt „vadonban bolyongásával”, ama bizonyos „Manifest Destiny” („vitathatatlan rendeltetés”) világi ideológiájával, miszerint Nyugat felé, a Csendes-óce-

án partjáig kell terjeszkedni (Spanos 2000, 22), meg a „szabad világ védelmezője” hidegháborús szólamáig, az amerikai nemzeti identitás a köré épült, ami bizony

hosszú történet – olyan történet, amely velünk folytatódik, de amelyiknek mi nem fogjuk meglátni a végét. Egy új világ története ez, amelyik barátja és felszabadítója lett a réginek, egy rabszolgatartó társadalom története, amely a szabadság szolgálovává lett, egy hatalom története, amely azért jött a világra, hogy gyámolítson, ne birtokoljon, védelmezzon, ne hódítson. (Bush 2001a)

E képzelgés vallásos vetülete abból a hiedelemből származik, hogy az USA a kiválasztott nép, a „megváltó nemzet” földje (Tuveson 1968), amelynek isteni kéz adott jelet arra, hogy védelmezzon a szabadságot és „megmentse a civilizációt magát”. Ahogy Bush leszögezte:

Ez a mi hivatásunk. Ez az Amerikai Egyesült Államok, a világ legszabadabb nemzete hivatása. Egy alapértékekre épített nemzet, amelyik elutasítja a gyűlöletet, elutasítja az erőszakot, elutasítja a gyilkosokat, elutasítja a gonoszt” (Bush 2001b). „Különleges felelősségünk, hogy védelmezzük a szabadságot” (Bush 2002a); „egyedülálló szerepre vagyunk hivatottak az emberi történetekben (Bush 2002b).

Ez az elbeszélés, amely békeszerető és „a világ legszabadabb nemzete” gyanánt építi föl az USA nemzeti identitását, homályban hagyja azt a tényt, hogy történelmileg az „Újvilág” (és a „vén Európa”) belső és külső civilizáló missziói a Mások⁷ elleni rendszeres erőszakra és munkájuk kiaknázására alapozódott – az őslakos amerikaiak kiirtásától az Atlanti-óceánon át folytatott rabszolga-kereskedelemig meg a háború utáni Délen rendezett tömeges lincselésekig, a folyamatban levő „drogellenes háborúig” és a szeptember 11-e után indított „terror elleni háborúig”.

Ez a retorika Irak legutóbbi lerohanása és megszállása kapcsán azt az erőszakot hagyja homályban, amelyet a szövetségesek engedtek szabadjára a saját „tömegpusztító fegyvereik” (amilyen a szegényített uránlővedék és a „daisy cutter” („százzsorszép-nyeső” vákumbomba) bevetésével, meg Irak vagyonának nyílt szétrablásával, beleértve az iraki állami ipar nagymérvű privatizálását. Az iraki gazdaságnak az USA vezette koalíció *Ideiglenes Közigazgatási Hatósága* által levezényelt szélsőséges neoliberális átszabása, amelynek része volt a 15 százalékos kamatmentes társasági adókulcs elfogadása és a külföldi befektetők jogának elismerése arra, hogy 100 százalékos profitot utaljanak át hazájukba (Klein 2004), megváltoztatta a Husszein-kormány minden gazdasági rendelkezését, kivéve azokat,

amelyek a „szakszervezetek és a kollektív tárgyalások” korlátozására vonatkoztak (Klein 2004). Egy Irakkal kapcsolatos világbanki jelentés (2004: 2) ajánlásai közt szerepel egy médiakampány indítása az iraki népesség ama 97 százalékának „okítása” céljából, amely az általuk végzett fölmérés szerint még nincs tudatában a szabadpiaci fejlődési modell vitathatatlan fölsőbbrendűségének. Akárcsak tizenkilencedik századi gyarmatosító előde, úgy a mai „Fehérember”, „Davos-ember” is bőséges kárpótlásban részesült, amiért vállára vette a terhet, hogy elvigye másokhoz a „civilizációt”.

Vitaírásom e részét annak megállapításával zárom, hogy a Bush-kormányzat által kiagyalt „megmenteni a civilizációt magát” képzelgés afféle önzetlen civilizációs küldetés színében tünteti föl az „Iraki Remény Hadműveletet”, ezáltal teremt beszédteret a „Fehérember” alattvalói állásfoglalásához. Állítom, hogy a börtönőrök/katonák nem csupán passzív módon kapóra jöttek illetően alattvalói minőségükben, hanem a „megmenteni a civilizációt magát” képzelgéssel való készséges azonosulásuknak már jóelőre megágyazott az a vágyuk, hogy a „Fehérember” efféle szerepét tölthessék be. A „szabadságszerető” Első Világnak „a világ legszabadabb nemzetéből” való polgáraiként úgy tekintettek magukra, mint a Harmadik Világbeli „keleti” avagy „hadzsi”⁸/„rongyfejú”⁹/„homoki nigger” népség civilizálóra. A következő szakaszban a katonák tényleges kínvallatási módszereit vizsgálom, valamint azt, hogy az erőszak alkalmazásait hogy s mint idézték föl és miként mutatták be az amerikai hadsereg vizsgálati eljárásai során s a közbeszédben.

A kínzás gyakorlatának queer transznacionális feminista olvasata

A „megmenteni a civilizációt magát” képzelgése nemcsak akként működik, hogy megszólítja a katonákat mint egyedeket, hanem úgy is, hogy meghatározza a „bebörtönzöttek bántalmazásáról” írott négy hivatalos katonai jelentés szerkesztését is (ezekből kettőt együttesen tettek közze: Fay–Jones 2004; a másik kettő: Schlesinger et al. 2004; Taguba 2004). Az egyik kijelenti, hogy a szeptember 9-i események után „az elnök, a kongresszus és az amerikai nép ráébredt, hogy háborúban állunk egy másféle ellenséggel” (Schlesinger et al. 2004, 6). Jövőahagyólag idézi Abizaid amerikai tábornok „orientalista” tanúskodását a szenátusi bizottság előtt, 2004. május 19-én: „Ellenségeink lelkifurdalás nélkül öldökölnek... Célpontjaik nem Kabul és Bagdad, hanem olyan helyszínek, mint Madrid, London és New York” (Schlesinger et al. 2004: 28). Ez az elbeszélés homályban hagyja, hogy mind Afganisztánban, mind Irakban milyen ellenállásra találtak a „koalíciós csapatok”, valamint azt a tényt, hogy mindkét országban a polgári népességet sújtja leginkább a „koalíciós csapatok” és a „terroristák” közti küzdelem.

Amellett Abizaid tanúskodása és részletes beszámolója szöges ellentétbe állítja a nyugati városokat a keletiekkel, valamiféle Másnak tüntetve föl az utóbbiakat, s ez arra szolgál a jelentésben, hogy a nemzetközi kapcsolatokban olyan választóvonalal ábrázolhassák a konfliktust, amelyiknek az egyik oldalán áll a homogén, civilizált Nyugat, a másikon pedig a Bush-féle „földkerekség sötét zugai” sorakoznak. A „földkerekség e sötét zugai” olyan „bonyolult és veszélyes hadműveleti környezetet” képviselnek (Fay–Jones 2004, 6), ahol „nincsenek biztonságos övezetek a »baráti arcvonalak« mögött – *nincs* semmilyen baráti arcvonal” (Schlesinger et al. 2004: 57, kiemelés az eredeti jelentésben). Ez a narratíva félreérthetetlenül a „vitathatatlan rendeltetés” („Manifest Destiny”) „indián vidékre” vonatkozó szóképét idézi.¹⁰ A „háború a terror ellen” eme nemzeti képzelgésében „több tízezer egyenruhás férfi és nő igyekszik naponta kemény és veszélyes körülmények között biztosítani szabadságunkat és mások szabadságát” (Schlesinger et al. 2004, 18). Ők abbéli törekvésükben, hogy „megőrizték a jogot és szabadságot, amelyet Amerika és a mi hadseregünk képvisel világszerte” (Fay–Jones 2004, 6) és „az iraki népnek adott támogatásában is” (Fay–Jones 2004, 33), „szembeszálltak egy arctalan ellenséggel, amelynek gyűlölete az Egyesült Államok ellen nem ismer határokat” (Fay–Jones 2004, 12).

A négy jelentés, jókora ellentétben a látszólag kegyes szándékokkal, amelyek e hegemonikus nemzeti képzelgésben megfogalmazódtak, egymáshoz hasonló megállapításra jutott: 2003 októbere és decembere között „számos szadista, kirívó, szemérmetlen, bűnös bántalmazást követtek el több fogvatartott rovására az Abu Ghraib börtönben” (Taguba 2004, 16).

Ezen a ponton meg kell jegyeznünk, hogy nagy tömegű feminista irodalom vitatja a katonák között háborús övezetekben és odahaza elkövetett „szadista, kirívó, szemérmetlen, bűnös bántalmazások” állítólagos kivételességét (lásd Seifert 1996; Barrett 1999; Whitworth 2004). Ez a militarizmussal foglalkozó feminista, tudományos irodalom azt igyekszik bizonyítani, hogy a katonaelet „röviden szólva, az erőszakról és az emberek arra való fölkészítéséről szól, hogy más emberi lényeket pusztítsanak el erő alkalmazásával” (Whitworth 2004, 151). Csakhogy a probléma túlterjed a katonai kiképzésen, arról szól, hogy mit jelent katonává és katonának lenni – a *militarizált férfiasságról* szól. Cynthia Enloe nyomán Whitworth (2004, 16) amellett érvel, hogy a katonaság jó működése föltételez egyfajta „férfiasság ideológiájára” való támaszkodást, egy olyan ideológiára, amelynek kiindulása az erőszak és az agresszió, az egyén alkalmazkodása a katonai fegyelemhez, az agresszív heteroszexizmus, a nőgyűlölet és a rasszizmus. A katonaság a közösség s a szívós testi és érzelmi keménység ígéretével kárpótolja a katonát az alárendeltségért és a fizikai stresszért cserébe (Whitworth 2004: 16).

A militarizált férfiasság a hozzá társított „mítoszok és ígéretek” közti diszkrepancia következtében inherensen törékeny, s ez megmutatkozik a tapasztalat szerint a kiképzés végrehajtása során, hasonlóképpen a háborús helyzetek szimulálásában, de éppígy a katonák hézagosan ellenőrzött valóságos életében is (Whitworth 2004, 166). Whitworth további érve, hogy a katonák az erőszakkal és a Mások becsméréssel, akik aláaknázhadják, hogy eleget tegyenek ígértes fölhatalmazásuknak, a maguk militarizált férfiasságát igyekeznek újra meg újra konstituálni. Whitworth nyomán magam is azt tartom hihetőnek, hogy az Abu Ghraiban fogvatartott rabok különféle formákban megvalósított testi kínzása jelentette a katonák számára annak útját-módját, hogy ismételten megerősítsék: képesek ellenőrzésük alatt tartani és ismételten bizonyítani katonaság mivoltukat (Self-jüket), különösképpen szeptember 11-e „férfiatlanító” eseményei, valamint az iraki megszállással szemben naponta tapasztalt ellenállás után.

A nőnemű identitású katonák súlyos közreműködése a fogolykínzásban mintha teljes ellentmondásban állna a militarizált férfiasság elméleteivel. Hogyan értelmezhető ez az ellentmondás? Szerintem vitathatatlan értelmet nyer, ha az „Iraki Remény Hadműveletet” gyarmatosító próbálkozásként tekintjük, a börtönőrök és a bebörtönözöttek rasszista töltetű szembetalálkozását egyfajta gyarmati eseményként vizsgáljuk, a foglyok kínzását pedig olyan gyarmati erőszaktételeknek, amely a „Fehérember” szerepének betöltésére irányuló vágyban gyökerezik.¹¹ Most pedig rátérek a kínvallatás színre vitt módozataira.

A hadsereg említett jelentései szerint, a hímnemű fogvatartottakat a börtönőrök „szodomizálták”, „önkielégítésre” és/vagy „egymáson végzett illetlen cselekedetek bemutatására” kényszerítették (Fay–Jo-

nes 2004, 72), amilyen az orális vagy anális „szex” utánzása és/vagy beteljesítése hímnemű fogvatartott társaikon. A börtönőrök emellett gúliba raktak meztelen férfi fogvatartottakat, oly módon, „hogy az alsó fickó pénisz a felső fickó fenekével érintkezzen” (Taguba 2004), és „buzíknak” becsmérelték őket. Számos ilyen „homoszexuális aktust” = „illetlen cselekedetet” lefényképeztek, vagy videóra vettek. Azonkívül a katonák levetköztették a férfi fogvatartottakat, és női bugyik viselésére – gyakran a fejükre húzva – kényszerítették őket.

Állítom, hogy az effajta kínzási praktikáknak a gyarmati narratívák és szokások ágyaztak meg, amelyek, először is, vagy úgy festik le a gyarmatokat avagy „a földkerekség sötét zugait”, mint amelyek nőstény módjára „kitapogatásra elterülve” vagy éppen „behatolásra” várva „tárulkoznak ki a hímmel” (McClintock 1995, 23); másodszer pedig egyenlőnek veszik a férfitest (és a nemzet) potencia- vagy uralomhiányát a nőies jelleggel s a férfi „homoszexualitással”.

A gyarmati hódítások rasszista szexualizálása, a középkori „fölfedezésektől” kezdve, központi szerepet játszott a nyugati birodalomépítésben (imperializmusban), olyan módon, hogy egymást átfedő osztály-, gender-, rassz-, nemzeti és civilizációs határokat vontak meg aszerint, hogy ezek mennyiben segítették elő a tágabb társadalmi „rend” fönntartását és különösképp a munka kizsákmányolásának megszervezését. „A még bizonytalanul ismert földrészek – Afrika, Észak-, Közép- és Dél-Amerika, Ázsia – évszázadokig buja érzékiség helyszíneiként szerepeltek a róluk szóló európai tanításokban” (McClintock 1995, 22). A nemiséget a civilizáció fonákjának (Másikjának) tekintették – „fenyegetésnek a társadalmi rendre, a modernítésre és a nemzetre, fenyegetésnek a haladásra nézve” (Binnie 2004, 17). Ezeken „az európai képzelet számára pornó-trópusokon” belül, ahogy McClintock (1995, 22) fogalmazott, „a nő akként szerepelt, mint az aberráció és kicsapongás sűrítőmánya”, a női szexualitást pedig gyakran falánk kanibalizmusként festették le (McClintock 1995, 27). Amellett az Újvilág első európai hódítói gyakran ábrázolták a bennszülött férfiakat szodomitáknak, perverz alakoknak, akik rászolgáltak, hogy beléjük döfjenek és leöldössék őket (Trexler 1995). A gyarmatosítók fantáziálásaiban az „arab Kelet” különleges szexuális kilengések színhelyét jelentette (lásd Said 1994; Boone 2003).

A XIX. század utóján a nyugati gyarmatosító tervek egybeestek és részleges átfedést mutattak a „tudományos” fajelmélet föllendülésével és a Mások szisztematikus rasszista megkülönböztetésével a gyarmatokon és az anyaországban. A gyarmatokon „a vadember személyéből fejlődött ki a civilizációhoz képest Másik, és másságának egyik első »bizonyítéka« volt a vadember meztelensége, nemiségének szemmel látható mivolta” (Mercer és Julien, idézi Sommerville 2000, 5). „Odahaza” a nemi és faji megkülönböztetés ikerfolyamatai konstruálták meg a belhoni Másokat – az európai elfajzott fajokat, amilyenek a zsidók,

az írek, a prostituáltak, a munkanélküliek, az elmebajosok (McClintock 1995: 50) meg a homoszexuálisok. Ezek az egymást átfedő folyamatok segítettek megvonni és rendszabályozni a határokat a birodalmi elitiek meg az európai és nem-európai alsóbbrendűek között, s szolgáltak indoklásul a mindezekkel velejáró kirekesztés és erőszakcselekedetek „természetes dologként” való fölfogásához.

A hetero-patriarchális fölfogás a behatolást elszenvető testhez a passzivitás és femininitás képzetét társítja, míg a behatoló viselkedésében és testi jellegében egyaránt a férfiasságot látja. Ez a képzettársítás jelentős szerepet játszott és játszik az Amerikai Birodalom katonai hódításaiban. Világos összefüggést mutat az alsóbbrendűség és felsőbbrendűség rasszista töltetű fogalmaival. Példának okáért, az amerikai légierő katonái az Öböl-háborúban, 1991-ben ilyen üzeneteket firkáltak bombáikra: „Szexuális játékszer Mrs. Szaddamnak”, „Végbélkúp Szaddamnak”, „Bukj rá Szaddam hátsójára” (Proglar 1999).

Ebben a hetero-patriarchális narratívában egy női nemi identitású katona által női szerepre és szex tárgyává kényszerítve lenni különösképpen megalázó a gyarmatosított férfitest (és nemzete) számára. Charles Graner, a szárazföldi sereg tartalékos katonája haditörvényszéki tárgyalásán tanúk elmondták, hogy a nőnemű katonákat arra utasították tiszti följebbvalóik, hogy „ordítozva sértegessék a foglyokat” (Reid 2005). Ahogy alább bővebben kifejtem, én nem azt akarom elhítni, hogy a „nőnemű” katonák pusztán bábok voltak a hetero-patriarchátus szolgálatában, hanem azt állítom, hogy indítékaik gyarmatosító vágyaiból csíráztak ki. A „nőneműek” szándékolt szerepeltetése Abu Ghraiban (és Guantanamo Bay-ben) – köztük olyanoké is, mint aki „...egy seprőnyelet nyomott az egyik (hím nemi identitású) fogvatartott ánuszába” (Fay–Jones 2004, 77) – összhangban van a rasszista-orientalista beszédfordulatokkal, amelyek a „keleti” férfiak számára különösképp megalázónak tartják a „nők” által „férfiak” ellen elkövetett szexuális tartalmú erőszakoskodást és a „homoszexuális nemi aktust” vagy ennek szimulálását.

Ennek egyik példáját láthatjuk a magas szakmai színvonalon oknyomozó újságíró és kommentátor, Seymour Hersh egyik cikkében, amely a *New Yorker*-ben jelent meg. Hersh cikke volt az első, amelyik részletes elemzéssel mondott ellent a Bush-kormányzat „egy-két rohadt alma” tézisének, amivel az Abu Ghraib foglyai ellen elkövetett „túlkapásokat” igyekeztek eltussolni. Hersh (2004) azt fejtegeti, hogy „az ilyen elembertelenítés elfogadhatatlan bármely kultúrában”, majd leszögezi, hogy „kiváltképp így van ez az arab világban. Homoszexuális cselekmények az iszlám törvényeibe ütköznek”. Ez az érvelés összekeveri a „homoszexualitást” az elembertelenítéssel, valamint az összes arrafelé lakókat az „arabokkal” = „arab világgal” = „iszlámmal” = „fundamentalizmussal”; hasonlóképpen elködösíti azt a tényt is, hogy a queer személyek elleni terror mennyire rendszeres, és milyen

mervé állami támogatást élvez az állítólag „legszerényebb nemzetnél a világon”.¹²

A Bush-kormányzat jelenlegi queer-ellenes szexualitáspolitikájához tartozik az a kísérlete is, hogy olyan alkotmánykiegészítést fogadtasson el, amelyik a házasságot kizárólag „férfiak” és „nők” közti egyesülésre korlátozza. Bush (2004a) kijelentette, hogy az azonos neműek egyesülésének tilalma azért „nemzeti fontosságú”, mert egy férfi és egy nő egyesülése a házasságban „a civilizáció legalapvetőbb intézménye”. Az azonos neműek házassága „egy rendes társadalom alapját” (Bush 2004b) és „a gyermekek jólétét” (Bush 2004a) fenyegeti – végső soron pedig magát a civilizációt. Tény, hogy Bush egy időben emlegeti a civilizáció elleni fenyegetést a „terror elleni háború” és „azonos neműek házassága elleni háború” kapcsán.¹³ Amellett a Bush-kormányzat queer-ellenes szexualitáspolitikája nem szorítkozik a házasság védelmére, hanem *tout court* a nem-normatív szexualitás elleni harcot célozza.¹⁴ New York állam queer szervezetei, például, a queer-ellenes erőszak eseteinek megszorodásáról számolnak be, amióta napvilágra került a Bush-kormányzat agresszív queer-ellenessége (Goldstein 2004).

Ma szövetségi törvény tiltja a nyíltan homoszexuális férfiak és leszbikus nők alkalmazását az USA hadseregében. 1994 és 2003 között az USA fegyveres erőinek mintegy 9500 tagját szerelték le a „ne kérdezd, ne mondd, ne üzd” irányelv érvényesítése jegyében (Associated Press 2005). Továbbá, csak 2003-ban hatálytalanította az Egyesült Államok Legfelső Bírósága az USA tizennégy államában, valamint a hadseregben érvényes azon törvényeit, amelyek a „magán”-szférában meg egyezően alapuló anális szexet is bűncselekménynek minősítették.¹⁵

Ha ilyen háttér előtt vizsgáljuk az amerikai nemzetállam s kiváltképp ennek hadserege agresszív hetero-normativitását, nem szabad meglepődnünk azon, hogy a börtönörök egy agresszíven homofób forгатókönyv alapján valószínűsítték meg erőszakos és megalázó cselekményeiket. A következőkben egy kissé közelebből veszem szemügyre a „homoszexuális nemi aktusra” és a „szodómiára” való utalásokat a bizonyítási okfejtésekben, amelyek érvelésem szerint, arra való, hogy eltüntessék szem elől az erőszak megnyilvánulásainak bizonyos aspektusait.

A négy hivatalos vizsgálat, valamint az amerikai tömegtájékoztató arról számolt be, hogy a fogvatartott férfiakat Abu Ghraibban „homoszexuális nemi aktus”, illetve „szodómia” végrehajtására vagy szimulálására kényszerítették. Ahogyan ez az előadásmód „szex” („nemi aktus”), nem pedig „szexuális erőszak” gyanánt tárgyalja ezeket az erőszakos cselekményeket, az belül marad az ortodox értelmezés keretén, miszerint a női testen elkövetett férfierőszak okozója a túl sok tesztoszteron és/vagy az áldozat/túlélő ellenállhatatlan „nemisége” (lásd Brownmiller 1975; Seifert 1993). Ám bőséges kortársi szakirodalom, benne nem-feministák és katonai pszichológusok munkái,

bizonyítják azt, hogy az erőszakos közösülés magyarázata az erőnek erejével véghez vitt leigázás, egészen odáig, amíg a Másik már nem bírja tovább érvényesíteni saját – akár férfi, akár női – teste és kíváltképp szexualitása fölötti ellenőrzését, akaratát (lásd Marlowe 1983; Goldstein 2001).

De van itt még valami, ami idetartozik. Miriam Axel-Lute (2001, 15) itt következő verse jól ragadja meg, hogy a szodómiát szajkózó megszólalások mit is akarnak erőszakosan kitörölni. A vers Abner Louima, egy Haitiből való fekete férfi fehér felsőbbrendűséget valló New York-i rendőrök által, 1997-ben végrehajtott „szodomizálásáról” szól.

Sohasem nevezték nemi erőszaknak

*Még a rokonszenvező média is
arról szól hogy Abner Louimát
„szodomizálták”
a rendőrök
a fürdőszobában
miután agyba-főbe verték.*

*Szodomizálták
mintha itt a szörnyűség
az ő segge lett volna
s nem a végbelét cafatokra
repesztő véccépumpa-nyél
amit használtak hozzá.*

Axel-Lute verse rámutat, miképpen burkolja homályba a „szodómiázó” nyelvezet a brutalitást és a kinszenvedést, amit egy véccépumpa nyelének föltolása okozott a rectumba, de olyan erővel, hogy az valósággal cafatokra repedt tőle. Közvetíti ez a vers azt az igyekezetet, ahogy a „szodómia” szóhasználata, amely a „segg”-re összpontosítja a figyelmet, elhallgatja, hogy a konkrét erőszak egy bizonyos rassz képviselőjének teste ellen elkövetett fajgyűlölő erőszak aktusa volt.

Visszatérve a kínzás elkövetésének módozataira, amelyeknek alighanem a gyarmati vágyakozások alapoztak meg, először is élesebb megvilágításba helyezném azt a többrendbeli beszámolót, riportot és képet, amelyek a négykézláb mászni és ugatni kényszerített fogvartottokról készültek. A leghírhedtebb fölvételek egyikén-másikán a szárazföldi hadsereg tartalékos katonája, Lynndie England látható, aki úgy vezet pórázon egy négykézláb mászó foglyot, akár egy kutyát. A barbár Másik állatokkal egyenlővé tételének logikája nyilvánul meg Bush elnök nem egy beszédében is.

Több alkalommal is kinyilatkoztatta, hogy „kifüstöli őket odúikból” (2001f) a „földkerekség sötét zugaiban” (2002a).

Két dolgot szeretnék hangsúlyozni a faji megkülönböztetés állati képekkel való kifejezésével kapcsolatban. Az első: az állatok vadak és veszélyesek, megszelídíteni/civilizálni kell őket. Az euro-amerikai környezetben a leginkább házasított állat a kutya. De a domesztikált kutya is kutya.¹⁶ A második: a gyarmatosító Európa, ez történeti viszszatekintésben megállapítható, bujaságot tulajdonított az állatoknak: nyers, szelídítetlen/civilizálatlan szexualitást (Hoch 1979, 51). Az egyik tanú a hadbírószági tárgyaláson azt vallotta, hogy amikor látott „két meztelen fogvatartottat, amelyek közül az egyik maszturbált a másiknak, aki tátott szájjal térdelt előtte”, a gyanúsítottak egyike, egy korábbi polgári börtönőr, Ivan L. Frederick II. törzsőrmester azt mondta neki: „Nézd, mit művelnek ezek az *állatok*, ha két másodpercre magukra hagyják őket” (idézi Hersch 2004, kiemelés tőlem). A Fay–Jones-jelentésben szó van egy képről, amelyik meztelen fogvatartottakat ábrázol, akiket maszturbálni kényszerítettek, majd „állat módjára meghágni a társukat” (2004, 78).

Egy másik példa, amely arról árulkodik, hogy a katonák nagyon is valami civilizáló misszió részeseinek képzeltek magukat: fölírat és kép az egyik börtöncella ajtaján. Egy foglyot tartottak abban a „hosszában nagyjából két méter, széltében kevesebb mint egy méter nagyságú, teljesen sötét zárkában, amelyiknek nem volt ablaka, nem volt benne sem latrina, sem vízcsap, sem pedig fekhely” (Fay–Jones 2004, 66). Ennek a „szobának” az ajtaján „A Gollum” fölírat volt látható, valamint egy kép „A Gyűrűk ura” hollywoodi filmtrilógia nevezett szereplőjéről. A filmben Gollum kártékony, esztelen, undorító és meztelen; gyűlöli a napfényt és a meleget, ezért egy sötét odúban keres menedéket. Gollum egy gyilkos, folyton hazudik, és végül elárulja a hőseket. Mivel menthetetlenül irracionális, az egyetlen nyelv, amelyen ért, az erőszaké. Gollum a filmben tényleg csakis akkor mond olyasmit, ami megközelítőleg igaz, amikor kínozzák.

Állítom, hogy a „koalíció” katonái arra irányuló hajtóvadászatukban, hogy „megmentsék a civilizációt magát”, önmagukat a Jó és a Gonosz összecsapásában látták, akár „A Gyűrűk ura” hőseit. Az ő „megmenteni a civilizációt magát” képzelgésük filmje egy olyan „veszélyes, ellenséges országban” játszódott (Schlesinger et al. 2004), ahol az Abu Ghraib börtön ellen intézett rendszeres aknavető-támadások részei voltak egy gerilla-stílusú ellenállásnak a megszállással szemben „egy másfajta ellenség részéről” (Schlesinger et al. 2004, 6), amihez az öngyilkos bombamerényletek is hozzátartoztak. Gollum kétszínű alak, ami közkeletű jellemzés az „orientalista” szóbeszédben. Az illet meg kell kínozni ahhoz, hogy igazat mondjon, így tehát, ha testét kínzásnak vetik alá: ez *civilizáló* aktus.

Az olykor több napon át tartó erőszakos lemeztelenítés „szemléto-mást megszokott dolog” volt (Fay–Jones 2004, 68). A katonák videózták és fotózták a meztelen testeket. Az erőszakos lemeztelenítés

gyakorlata a korábban taglalt gyarmatosító képzelet világából való, amely szerint a Barbár Másik primitívségének első „bizonyítéka” a genitáliák leplezetlen mutogatása. Akár a gyarmati utazók és a kései modern turisták, a katonák is „Fehéremberségüket” bizonyítják a Másik „egzotikusságának” videokamerával és fényképezőgéppel való megörökítése útján.

Három hónapot meghaladó időszak alatt mintegy 1800 fényképfőlvételt készítettek erőszakos cselekedeteikről a katonák. Ezek a képek vigyorgó katonákat is ábrázolnak, akik föltartott hüvelykujjukat mutatják a kamerának a megsebesített fogvatartottak meztelen húsa mellett; ez erősen emlékeztet a gyarmati vadászok trófeás képeire, akik büszkén feszítenek zsákmányuk mellett.¹⁷ A vadállat fölött aratott diadal képek segítségével történt megörökítése lehetővé teszi számukra, hogy újra átéljék a „Fehéremberség” diadalmas pillanatát, s ezt megosszák barátaikkal és családjukkal.¹⁸ Az egyik képet, amelyiken „gúlába” rakva ábrázolják a fogvatartottakat, képernyővédőnek használták a börtönörök irodai számítógépén (Fay és Jones 2004, 78).

A Taguba és a Fay–Jones neveivel jegyzett jelentések egyaránt megemlíti azokat a fotókat, amelyek két nőnemű fogvatartottat ábrázolnak, amint föl húzzák ingüket, és megmutatják melleiket. Csakhogy ezeket a képeket nem közölte az európai és amerikai média, és nincs tudomásom egyetlen olyan újságíróról sem, aki igényelte volna, hogy tegyék közzé őket. Szemben az olyan fotográfiai publikálásával, amelyek szemléltető részletességgel mutatják a hímnemű fogvatartottakon elkövetett szexualizált erőszakot, a nőkről készült képeket és a rajtuk ábrázolt cselekményeket olyan hallgatás övezi, ami óhatatlanul fölébreszti „feminista kíváncsiságunkat” (Enloe 21004).

A Fay–Jones-jelentés (2004, 91) megemlíti, hogy a két nőt „prostitúció gyanújával tartóztatták le”, és állítja: „nincs rá döntő bizonyíték, hogy ezeket a cselekményeket beleegyezéssel vagy kényszerítéssel követték-e el”. Érdekes, hogy a négy jelentés egyike sem, így Fay–Jones sem veti föl azt a kérdést, hogy a *hím nemi identitású* fogvatartottak meztelensége vajon kényszerű volt-e, vagy sem. Úgyszintén a két nővel kapcsolatos incidens, mind a négy jelentést figyelembe véve, az egyetlen, amelyik kapcsán említésre kerül a „bűncselekmény”, amivel meggyanúsították a „bebörtönözött bűnözőt”. A Fay–Jones-jelentés bizonytalankodása akörül, hogy a lemeztelenítés aktusa beleegyezéssel vagy kényszerítéssel ment-e végbe, világos összefüggésben van a faji megkülönböztetés alá eső két nő állítólag deviáns szexuális viselkedésével. A Taguba-jelentés (2004, 17) hasonló módon tesz említést egy MP-ről (katonai rendfenntartóról), aki „szexelt” egy nőnemű fogvatartottal. E cikk korlátozott terjedelme miatt nem vizsgálhatom tovább ezt a föltűnő hallgatást, amely a női nemi identitású fogvatartottakon elkövetett szexuális jellegű erőszakot övezi. De szükségesnek tartom a további ez irányú vizsgálódást annak fényében, hogy történeti

visszatekintésben kitetszik: úgy ítélték meg régóta, hogy a fekete nő nemi identitású testeken „nem lehetséges erőszakos nemi közösülést végrehajtani” (lásd Davis 1981; Hooks 1997, 1998; Bakare-Yusuf 1999), valamint a „keleti” nők olyan beállítására való tekintettel, hogy ezek rejtélyesek (pl. fátyolt viselnek) és kéjvágók (pl. háremekben lakoznak).

Az én queer transznacionális feminista olvasatomban az Abu Ghraib börtönlakóin elkövetett erőszakos cselekmények szexualitással telített, rasszista jellege nem valami aberráció volt. Ugyanilyen fajta erőszaktevételekről tanúskodnak beszámolók katonai létesítményekből, Afganisztánból, Guantanamo Bay-ből, egyéb amerikai irányítás alatt működő iraki börtönökből és amerikai polgári börtönökből is. Az Egyesült Államok börtönipari komplexumára jellemző, hogy a fajilag megkülönböztetett, és kiváltképp a hímnemű feketéket, aránytalanul nagy többségben tartják rács mögött. A nemi erőszak, a börtönlakók szexuális célzatú adásvétele, a kényszerű lemeztelenítés, a meztelenül négykézláb jártatás, csuklya és női alsónemű viselésére kényszerítés, mindez szerves része a „világ legszabadabb nemzete” börtönéletének (lásd Butterfield 2004). Charles Graner, akit az Abu Ghraibban elkövetett cselekmények főkolomposának tartanak, előzőleg polgári börtönőrként szolgált az Egyesült Államokban, s állítólag borotvapengéket teszegetett az egyik börtönlakó ételébe. Idézték Irakba indulása előtt tett kijelentését: „Alig várom már, hogy kinyiffantsak egy-két homoki niggert” (Black Commentator 2004). Az újabb rasszista szlengben a „hadzsik” használata, amivel egy kalap alá vesznek arabot/irakit/muszlimot/talibánt, mostanság olyan közkeletű az amerikai katonaságnál Irakban, hogy még a hivatalos katonai iratokban is használatos (Rockwell 2005).

A kínzás aktusainak elemzésével arra a következtetésre jutottam, hogy mindezek a cselekmények egy nőgyűlölő, heteroszexista, rasszista forgatókönyv szerint realizálódtak. Az Abu Ghraib-i foglyokon végrehajtott fizikai erőszak nemcsak a fényképeken szereplő, a hatalom ízére rákapott hét katonai személy egyéni, militarizált öntudatának („Self”-jének) újra meg újra történő megerősítését szolgálta, hanem azt is lehetővé tette számukra, hogy „Fehéremberségük” megjelenítésével bemutassák és re/produkálják az Egyesült Államok Birodalmának identitását és hegemoniáját, ennek heteroszexista, rasszista, osztályjellegű Világrend(etlenség)ét.

Ez visszavezet bennünket Ehrenreich érveléséhez, miszerint az Abu Ghraib börtönben megesett „bántalmazások fotói” a társadalmi-történeti nemek (gender) egyenlőségéről adnak jelzéseket. Ehrenreich (2004b) arra a „tényre” alapozza érvelését, hogy az érintett hét börtönőrből három, valamint a börtön igazgatója is, aki nemzetbiztonsági tanácsadó és magas beosztású hírszerző tiszt volt Irakban, „nő” volt. Ehrenreich, aki a nők teljes jogú fölvételét szorgalmazza a hadseregbe, elismeri (2004b), hogy talán „bizonyos illúziókat táplált a nőkkel kapcsolatban”. Miközben „sohasem hitt abban, hogy a nők velükszületetten gyöngédebbek és kevésbé durvák volnának a férfiaknál”, abban reménykedett, hogy ha egyszer a nők létszáma elér bizonyos kritikus tömeget a seregben, ez idővel megváltoztathatja az intézményt (Ehrenreich 2004b, 1).

Nem gondolom azt, hogy három női nemi identitású katonai börtönőr részvétele a kínvallatás cselekményeiben a társadalmi-történeti nemek egyenlősége jelzésének számíthatna. Ehrenreich olvasata az egyenlőség és szabadság bizonyos problematikus értelmezésén alapszik, amelynek egyfajta hetero-normatív ontológia ágyazott meg, ez ugyanis mintegy beleszabja a társadalmi nem, a „gender” bipoláris fogalmát a testi nemiség, a „szex” szintén bipoláris fogalmába, és a femininitás (meg a maszkulinitás) vonatkozásában valami olyan esszencializmussal flörtöl, amely kevésbé a természet (*nature*), mint inkább a nevelés (*nurture*) fogalmára látszik alapozódni.

Ehrenreich szubjektivitás-fogalma homályban hagyja azt, hogy a „gender” fogalma immár mindenkor rassz, osztály és szex szerinti értelmezésekkel itatódik át, hogy csupán néhány irányjelzőjét említsük e folyamatnak. A társadalmi-történeti nem meghatározta szubjektivitás, amire ő utal, annak a föltételezett egyetemes feminista „nő”-szubjektumnak a reminiscenciája, amelyet az első és második hullámos feminista mozgalmak domináns gondolatai hívtak életre Európában és Amerikában. Ez a monolitikus „nő”-fogalom és kísérőjelensége, az egyetlen céltárgyra szorítkozó politizálás fölveti azt a kérdést: „társadalmi nemi egyenlőség *kiknek a javára és kiknek a rovására?*”, és máris megindul a vita és a tiltakozás amiatt, hogy a dolog természetéből fakadón a fehér heteroszexuális, ép testű és életerős középosztálybe-

liek lennének a kedvezményezettjei (lásd Moraga és Anzaldúa 1981). Hasonlóképp elrejt az Ehrenreich-féle társadalmi nem fogalma a nőnemű „gender”-szubjektum faji besorolását (ami nevezetesen: fehér), meg annak lehetőségét is, hogy ez a szubjektum netán rasszista és/vagy homofób is lehet.

Ahogy a szexszel átítatott, rassz-meghatározottságú kínzási praktikákról szóló elemzésem is mutatja, a „megmenteni a civilizációt magát” képzelgése, vagyis a hegemonikus nemzeti képzelgés, amely azt sugalmazza, hogy maga az Első Világ civilizált Én-tudata (Self-je) viszi el a (liberális) demokráciát a Harmadik Világbeli Másiknak, alkalmatlan az önmeghatározásra, s a „Fehéremberség” alattvalói pozíciója az alárendeltséggel, gyöngeséggel és passzivitással, egyszerűen alósbrendűséggel együttjáró femininitás képzettársításán alapszik. Míg a faji megkülönböztetés alá eső férfiaknak a Fehér Nyugati Nők keze által történt (hetero)szexuális vonatkozású megalázása megtöri azt az elképzelt, éles hímnemű/nőnemű dichotómiát, amely alátámasztja ezt a képzelgést, addig az erőszakos megnyilvánulások pusztán az effajta beszéd központi szerepének a fonákját képviselik, de magát azt nem szorítják ki a helyéből. Hogy Ehrenreich problematikus látókörén belül maradjunk, a nőnemű identitású katonák ironikus mód tevékenyen fölerősítik a társadalmi nemek egyenlőtlenségét.

Azonkívül úgy gondolom, hogy Ehrenreich reménykedése abban, hogy a katonaság megszélídíthető/„civilizálható” lesz, merő ábrándozás. A hadsereget nem lehet átalakítani, mivel az a küldetése, hogy fölkészítse és megszervezze alávetett dolgozóit az emberölésre; az „Új Világrend” folytonos reprodukálása továbbra is nagyon nagy mértékben a katonai erő alkalmazásától függ. Ahogy korábban taglaltuk, a fizikai erőszak és a Máshoz való agresszív viszonyulás alapvető szerepet játszik a katonai Én-tudat kialakításában.

Összegezve, a női nemi identitású katonák által a foglyok teste ellen elkövetett erőszakos cselekmények a gyarmati vágyak körén belül indokolhatók meg. Mivel a kínzások szisztematikusak, egyszerre rasszista és heteroszexista jellegűek, következményük gyanánt pedig az Amerikai Birodalom, valamint az általa képviselt heteroszexista, rasszista és osztályuralmi jellegű Világrend(etlenség) identitása és hegemoniája re/produkálódik, ezért a három női nemi identitású katonák bekapcsolódása a kínzásokba nem a „társadalmi nemek egyenlőségének” a jele. Továbbá, mivel a Fehéremberség és a hozzá tartozó Világrend(etlenség) szintén osztálytartalmú projektum,¹⁹ mind a női, mind a férfi nemi identitású börtönőrök alattvalói besorolása „fehér, de nem teljesértékű” (Agathangelou 2004).

Bár a kínzásról közzétett képek egyike sem ábrázol színesbőrű katonákat, a Fay–Jones jelentés (2004, 77, 80) két ízben is említi „fekete katonákat”, akik részt vállaltak a foglyok kínzásában, és a rabok „bántalmazásáért” bűnösnek ítélt hét katona egyike „fekete férfiként”

azonosította magát. Ezek a jelentések nem cáfolják érvelésemet, miszerint a katonák a „faji” fölsőbbrendűség elképzelését kívánták valóra váltani. Érvelésem szerint, az „Iraki Remény Hadművelet” lényegileg *gyarmatosító* volta, a közkeletű képzelgés arról, hogy az Első Világ civilizált Én-képzetének képviselője a (liberális) demokráciát viszi el a Harmadik Világbeli Másikhoz, önmeghatározásra alkalmatlan ugyan, ám beszédteret teremt az Amerikai Birodalom belföldi Másikjainak a bennük is testet öltő szexizmus, osztálygyűlölködés és rasszizmus révén eredményes megszólíttatásához és közreműködéséhez.²⁰

Következtetések

Az „Iraki Remény Hadművelet” része a Bush-kormányzat „megmenteni a civilizációt magát”, valamint az „ez egy hatalom története, amely azért jött a világra, hogy gyámolítsa, ne birtokoljon, hogy védelmezzen, ne hódítsa” képzelgésének (Bush 2001a). Ez a nemzeti fantazmagória alakított ki beszédteret a „Fehéremberség”, a „szabadságszerető” és „civilizált” nyugati ember, „a világ legszabadabb nemzetének” polgára pozíciójához, aki beavatkozik Irakban avégett, hogy megvédje a civilizációt magát, és nagy kegyesen elrendezze a Harmadik Világbeli Másikkal vagy a „homoki niggerekkel” kapcsolatos problémákat, mivelhogy az ottaniak képtelenek gondoskodni magukról. A katonák vágyódása arra, hogy őket is megszólítsa a „megvédeni a civilizációt magát” képze, abban a vágyukban gyökerezett, hogy szeretnének szerepet vállalni a „Fehéremberség”, a „hadzsik” és a „homoki niggerek” fölött álló „faji fölsőbbrendűség” rasszista képzeletjátéka előadásában, az ettől remélt élvezet világosan visszatükröződik a vigyorgó arcokon és a fölmutatott hüvelykujjakon, amit száz meg száz fénykép örökített meg.

Az, hogy ezeket a képeket E-mailekben hazaküldözgették barátoknak és családtagoknak, arra vall, hogy az „Iraki Remény Hadművelet” mint gyarmati és civilizációs küldetés elfogadható volt a *józan ész* számára, s ennél fogva ugyanilyen volt a velejáró erőszakcselekmények morális igazolása is, a hadviselésben alkalmazott, megszokott erőszaktól és a polgári lakosoknak az utak ellenőrző pontjainál naponta megessett, jóvátehetetlen lelövésétől egészen az államilag szentesített kínvallatásokig a börtönökben.

Női nemi identitású katonák részvétele a gyarmati embertestek és területek ellen elkövetett rasszista töltetű, nőgyűlölő, heteroszexista, erőszakos cselekményekben nem a „társadalmi nemi egyenlőség” jele, amiképpen Barbara Ehrenreich sugalmazza. Ezek az eljárások inkább csak azt teszik szemmel láthatóvá, hogy a Fehér Nyugati Nők részvétele a birodalomépítésben – ez esetben úgy, hogy tipikus hím nemi identitású pozíciót töltenek be – föltárhat ugyan bizonyos

ellentmondásokat azáltal, hogy a birodalmi „beszédmódot” erősíti, de semmilyen kihívást nem intéz a „megmenteni a civilizációt magát” képzelgése ellen, hanem éppenséggel hozzájárul e rasszista beszéd újratermeléséhez és a hozzá kapcsolódó uralom, kisajátítás és kizsákmányolás gyakorlásához.

Jegyzetek

- ¹ Mind a négy hivatalos amerikai vizsgálat „foglyokkal szemben elkövetett bántalmazásként” kisebbíti a kínzás aktusait.
- ² A „szexualitás” ebben a cikkben egyaránt utalhat a szó tudományos használatára és az erotikus gyakorlatra.
- ³ A szexualitást is kutató transznacionális feministák közé tartozik Alexander (1991, 1994) és Puar (1998).
- ⁴ E tanulmány korlátozott terjedelme miatt az Abu Ghraib-i fogolykínzásokkal kapcsolatos problémák általam adott olvasata bővebben az US Birodalom hegemonikus külpolitikai beszédfordulatait, kiváltképp a „megmenteni a civilizációt magát” képzelgését helyezi a gyújtópontba. Amiként alább majd részletesebben megokolom, fölfogásom szerint, sem az efféle jellegzetes beszédmód, sem pedig a birodalmi hatalom megnyilvánulása nem monolitikus, nem pusztán a fönt–lent kapcsolat viszonylatának terméke. Ez az esszé valójában egy nagyobb terv része, amelyben majd azt igyekszem föltárni, hogy az alternatív narratívák és azonosulási törekvések miként bonyolították vagy nehezítették meg a „megmenteni a civilizációt magát” képzelgésének hatását Abu Ghraibban, pl. maguknak a katonáknak – társadalmi nemük, osztályhelyzetük és/vagy faji hovatartozásuk által befolyásolt szubjektivitása eltérő társadalmi, történelmi és térségbeli kontextusai okán – sokrétű és potenciálisan ellentmondásos pozicionálódását, valamint a foglyok viselkedésének e beszédalakzatokat fölerősítő vagy kétségessé tevő hatását.
- ⁵ „Képzelgést” használok „diskurzus” vagy „ideológia” helyett, mivel ez jobban megragadja álmaink és tudatalattink ráhatását életvilágunk és önmegismerési módjaink interszubjektív megteremtésére. A vitához arról, hogy „milyen kockázattal jár, ha a lélektanilag fejtegetett strukturális folyamatokat egyéni pszichológiai motivációkra redukálják”, lásd Yegenoglu (1998, 2); a (Lacan-féle) pszichoanalízis eurocentrizmusáról lásd Grewal 2001.
- ⁶ Saidot jogosan bírálták, amiért nem számolt kellőképpen a különböző nemzeti „orientalizmusok” közti és azokon belüli változatokkal, például a gyarmati „beszédek” társadalmi nemi kiindulású (Lowe 1991) és heteroszexista (Boone 2003) természetéből következőleg.
- ⁷ A nem-nyugati Másik rassz szerinti minősítéséről az USA külpolitikájában lásd: Hunt 1988 és Doty 1996.
- ⁸ Ez a homogenizált arab/muszlim/iraki/talibán Másik ellen irányuló rasszista szleng a mekkai zarándoklatot elvégzett muszlimok jelölésére szolgáló arab szóból („hadzs”) ered (Rockwell 2005).
- ⁹ Vannak beszámolók arról, hogy egy amerikai kiképző őrmester „égő turbánokról” és „gyilkos rongyfejúekről” szóló nótákat harsogtatott regrutáival a „terror elleni háborúra” való fölkészítésük során (Rockwell 2005).

- ¹⁰ Ezt a gondolatot Razack (2004) vizsgálódásából kölcsönöztem, amelyet Kanada „Szomáliai affér”-járól írott, megfigyelésekben gazdag könyvében végzett el arról, hogy milyen hatásokat váltott ki egy szónokias beszédfor-dulat, amelyik afféle „indiai vidék” gyanánt képzelte el Szomáliát.
- ¹¹ Razack (2004) hasonló érvet használ a kanadai katonaság szomáliai kvázi-békefenntartó műveleteivel kapcsolatban.
- ¹² Tény, hogy amíg az USA Legfelső Bírósága csak 2003-ban döntött a „szodómiaellenes” törvények alkalmazása ellen, addig az iraki büntető tör-vénykönyv 2001 előtt nem kriminalizálta explicit módon a „homoszexualitást” (Brown 2005). Ahelyett, hogy vitába bocsátkoznék arról, melyik ország agresszívebben homofób, inkább Hershnek a homofób Másikról adott ma-gyarázatában rejlő problémára mutatok rá: mi a biztosítéka az Én-nek arra, hogy végső soron ő a „civilizáltabb” és a „kegyesebb”.
- ¹³ Hálás vagyok Mark B. Salternek, hogy fölhívta erre figyelmemet.
- ¹⁴ Az efféle praktikák közé tartozik Bush próbálkozása 2005 februárjában, hogy ismét a prominens queer-ellenes aktivista Bill Pryort nevezze ki szövetségi föllebbviteli bírónak, valamint a 2001-es *Általános Tilalmi Szabály (Global Gag Rule)*, amely korlátozza a családtervezés finanszírozását.
- ¹⁵ Annak érdemi taglalásához, hogy a „szodómia” nemrégiben elfogadott dekriminalizálása mennyire csak a „homoszexualitás” egyik különös formáját szentesíti, lásd Ruskola (2005).
- ¹⁶ Hálás vagyok Carmen Sancheznek, hogy fölhívta erre figyelmemet.
- ¹⁷ Trófea-fölvételeket készíteni a „harmadik világbeli emberek” ellen elkövetett fizikai erőszakosságokról a békefenntartó missziókban szolgáló nyugati katonák közkeletű gyakorlatának látszik (Razack 2004, 53).
- ¹⁸ Tény, hogy a fogvatartottak ellen elkövetett „bántalmazással” vádolt hét börtönőr E-mailekben küldözött haza képeket erőszakos cselekedeteiről barátainak és családjának (Hersh 2004).
- ¹⁹ A többrendbeli helyesírási szarvashiba a hét MP (katonai rendfenntartó) írott szövegeiben az amerikai társadalmi osztálymegoszlásra utal vissza, ami jól tükröződik a hadseregbe toborzott újoncok összetételében. Például, a „civi-lizációt terjesztő” börtönőrök egyike sem vette észre, hogy rosszul betűzték a nemi erőszakot elkövető személy megjelölésére szánt szót : „Rapest” (*sic*, „Rapeist” helyett), amikor festékszóróval fölírták az egyik meztelen fogoly bőrére. Egy másik példa: az egyik MP azt jegyezte be a szolgálati naplóba, hogy az egyik letartóztatott „naked” (*sic*) volt, vagyis meztelen (helyesen: „naked”) (Fay 2004, 89).
- ²⁰ A belföldi Másoknak a gyarmati képzelgésbe való bekapcsolását célzó meg-szólíttatásával kapcsolatos egyéb tanulmányok sorában lásd Lewis (1996) és Yegenoglu (1998) a fehér nőkről és Razack (2004) a rasszista megkülön-böztetés alá eső katonákról.

Hivatkozott íráások

- Agathangelou, A. M. 2004: *The Global Political Economy of Sex: Desire, Violence, and Insecurity in Mediterranean Nation States*. New York, Palgrave MacMillan Press.
- Ake, C. 1981: *A Political Economy of Africa*. Harlow, Essex, Longman.

- Alexander, M. J. 1991: Erotic Autonomy and a Politics of Decolonization: An Anatomy of Feminist and State Practice in the Bahamas Tourist Economy, in Alexander, M. J. and Mohanty, C. T. (eds): *Feminist Genealogies, Colonial Legacies, Democratic Futures* New York, Routledge, 63–100.
- Alexander, M. J. 1994: Not Just Anybody Can Be a Citizen: The Politics of Law, Sexuality and Postcoloniality in Trinidad and Tobago and the Bahamas, *Feminist Review* 48, 5–23.
- Althusser, L. 1971: *Lenin and Philosophy, and other Essays*. London, New Left Books. Associated Press. 2005: "Don't Ask, Don't Tell". Hurts Military, Study Says. <http://www.msnbc.msn.com/id/7025815/> (Letöltés: 2005. március 25.).
- Axel-Lute, M. 2001: *Souls like Mockingbirds*. Self-published. Available to purchase from <http://www.mjoy.org/poetry/order.html>
- Bakare-Yusuf, B. 1999: The Economy of Violence: Black Bodies and the Unspeakable Terror, in Shildrick, M. (ed.) *Feminist Theory and the Body*, New York, Routledge Press, 311–23.
- Barrett, F. J. 1999: Die Konstruktion Hegemonialer Männlichkeit in Organisationen: Das Beispiel der US-Marine, in Eifler, C. and Seifert, R. (eds): *Soziale Konstruktion*, Münster, Verlag Westfälisches Dampfboot 71–91.
- Binnie, J. 2004: *The Globalization of Sexuality*. London, Sage.
- Black Commentator. 2004: *Mass Incarceration and Rape: The Savaging of Black America*. <http://www.doublestandards.org/bc1.html> (Letöltés: 2005. március 24.).
- Boone, J. A. 2003: Vacation Cruises; Or, the Homoerotics of Orientalism, in Lewis, R. and Mills, S. (eds): *Feminist Post-Colonial Theory: A Reader*, New York, Routledge, 460–86.
- Brown, E. T. J. 2001: *Iraq: Sexual Orientation, Human Rights and the Law*. <http://www.sodomylaws.org/world/iraq/iqnews003.htm> (Letöltés: 2005. november 12.)
- Brownmiller, S. 1975: *Against Our Will: Men, Women and Rape*. New York, Simon & Schuster.
- Bush, G. W. 2001a: *President George W. Bush's Inaugural Address*. <http://www.whitehouse.gov/news/inaugural-address.html> (Letöltés: 2005. március 24.).
- Bush, G. W. 2001b: *President Unveils "Most Wanted" Terrorists*. http://www.vote-smart.org/speech_detail.php?speech_id/43571 (Letöltés: 2005. március 26.).
- Bush, G. W. 2001c: *President Welcomes President Chirac to White House*. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/11/20011106-4.html> (Letöltés: 2005. március 24.)
- Bush, G. W. 2001d: *President Discusses War on Terrorism: Address to the Nation*. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/11/20011108-13.html> (Letöltés: 2005. március 26.).
- Bush, G. W. 2001e: *President Bush Addresses the UN*. <http://www.internationalwallofprayer.org/A-032-President-Bush-Addresses-UN-Nov-10-2001.html> (Letöltés: 2005. március 26.).
- Bush, G. W. 2001f: *President Freezes Terrorists' Assets: Remarks by the President, Secretary of the Treasury O'Neill and Secretary of State Powell on Executive Order*. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010924-4.html> (Letöltés: 2006. szeptember 11.)
- Bush, G. W. 2002a: *First Priority Is the Military*. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020123-13.html> (Letöltés: 2005. március 24.)

- Bush, G. W. 2002b: *President Delivers State of the Union Address*. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (Letöltés: 2005. március 26.)
- Bush, G. W. 2004a: *President Calls for Constitutional Amendment Protecting Marriage*. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/02/20040224-2.html> (Letöltés: 2006. február 24.)
- Bush, G. W. 2004b: *President's Radio Address*. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/07/20040710.html> (Letöltés: 2006. február 26.)
- Butler, J. 1990: *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York, Routledge.
- Butterfield, F. 2004: Mistreatment of Prisoners Is Called Routine in US, The New York Times. <http://www.nytimes.com/2004/05/08/national/08PRIS.html> (Letöltés: 2005. március 23.)
- Davis, A. 1981: *Women, Race and Class*. New York, Random House.
- Doty, R. L. 1996: *Imperial Encounters*. Minneapolis, MN, University of Minnesota Press.
- Ebert, T. L. 1996: *Ludic Feminism and After: Postmodernism, Desire, and Labour in Late Capitalism*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Ehrenreich, B. 2004a: *Barbara Ehrenreich's Commencement Address at Barnard College*. <http://www.longviewinstitute.org/research/ehrenreich/becommencement> (Letöltés: 2006. augusztus 30.)
- Ehrenreich, B. 2004b: Prison Abuse. Feminism's Assumptions Upended. A Uterus is Not a Substitute for a Conscience. Giving Women Positions of Power Won't Change Society by Itself. *LA Times*, 16 May, Section M: 1.
- Enloe, C. 2004: *The Curious Feminist: Searching for Women in a New Age of Empire*. Berkeley, CA, University of California Press.
- Fay, G. R. and Jones, A. R. 2005: *The Investigation of Intelligence Activities at Abu Ghraib*. <http://www4.army.mil/ocpa/reports/ar15-6/AR15-6.pdf> (Letöltés: 2006. szeptember 11.)
- Goldstein, J. S. 2001: *War and Gender: How Gender Shapes the War System and Vice Versa*. Cambridge, MA, Cambridge University Press.
- Goldstein, R. 2004: *The Hate That Makes Men Straight: Psychoanalysts Probe the Roots of Homophobia*. <http://www.villagevoice.com/news/9851goldstein,2411,1.html> (Letöltés: 2006. augusztus 30.)
- Gramsci, A. 1971: *Selections of the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*. Trans. Q. Hoare and G. N. Smith. New York, International Publishers/London: Lawrence & Wishart.
- Grewal, I. 2001: Global Identities: Theorizing Transnational Studies of Sexuality, *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 7 (4), 663–79.
- Grewal, I. and Kaplan, C. (eds): 1994. *Scattered Hegemonies: Postmodernity and Transnational Feminist Practices*. Minneapolis, MN, University of Minnesota Press.
- Grewal, I. and Kaplan, C. 2000: *Postcolonial Studies and Transnational Feminist Practices*, *Jouvert* 5 (1). <http://social.chass.ncsu.edu/jouvert/v5i1/grewal.htm> (Letöltés: 2006. augusztus 30.)
- Hall, S. 1996: The West and the Rest: Discourse and Power, in Hall, S., Held, D., Hubert, D. and Thompson, K. (eds): *Modernity: An Introduction to Modern Societies*, Cambridge, Blackwell Publishers. 184–227.
- Hersh, S. M. 2004: Annals of National Security: Torture at Abu Ghraib, *The New Yorker*. http://www.newyorker.com/printables/fact/040510fa_fact (Letöltés: 2005. március 26.)

- Hoch, P. 1979: *White Hero Black Beast: Racism, Sexism and the Mask of Masculinity*. London, Pluto Press.
- Hooks, B. 1997: Selling Hot Pussy: Representations of Black Female Sexuality in the Cultural Marketplace, in Conboy, K., Medina, N. and Stanbury, S. (eds): *Writing on the Body: Female Embodiment and Feminist Theory*, New York, Columbia University Press 113–28.
- Hooks, B. 1998: Naked Without a Shame: A Counter-Hegemonic Body Politic, in Shohat, E. (ed.): *Talking Visions: Multicultural Feminism in a Transnational Age*, New York, MIT Press. 65–74.
- Hunt, M. H. 1988: *Ideology and US Foreign Policy*. New Haven, CT, Yale University Press.
- Kaplan, C., Alarco'n, N. and Moallem, M. (eds) 1999: *Between Woman and Nation: Nationalism, Transnational Feminism, and the State*. Durham, NC: Duke University Press.
- Klein, N. 2004: Baghdad Year Zero: Pillaging Iraq in Pursuit of a Neocon Utopia, *Harper's Magazine*. <http://www.harpers.org/BaghdadYearZero.html> (Letöltés: 2005. március 24.)
- Lewis, R. 1996: *Gendering Orientalism: Race, Femininity and Representation*. New York, Routledge.
- Lowe, L. 1991: *Critical Terrains*. Ithaca, NY, Cornell University Press.
- McClintock, A. 1995: *Imperial Leather: Race, Gender, and Sexuality in the Colonial Project*. New York, Routledge.
- Marlowe, D. H. 1983: *The Manning of the Force and the Structure of Battle*. Part 2 – *Men and Women*, in Fullinwider, R. K. (ed.): *Conscription and Volunteers: Military Requirements, Social Justice, and the All-Volunteer Force*. Totowa, NJ, Rowman & Allanheld, 189–99.
- Mendoza, B. 2002: Transnational Feminisms in Question, *Feminist Theory* 3 (3), 295–314.
- Mohanty, C. T. 1984: Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses, *Boundary 2* (12 & 13): 333–57.
- Moore-Gilbert, B. 1997: *Postcolonial Theory: Contexts, Practices, Politics*. London, Verso.
- Moraga, C. and Anzaldúa, G. 1981: *This Bridge Called My Back: Writings by Radical Women of Colour*. Watertown, Persephone Press.
- Progler, Y. 1999: Racist and Degrading Graffiti Rooted in America's Military Culture. <http://www.muslimedia.com/archives/special99/graffiti.htm> (Letöltés: 2005. március 25.)
- Puar, J. K. 1998: Transnational Sexualities: South Asian (Trans)nation(alisms) and Queer Diasporas, in Eng, D. L. and Hom, A. Y. (eds): *Queer in Asian America*, Philadelphia, PA, Temple University Press. 405–22.
- Razack, S. 2004: *Dark Threats and White Knights: The Somalia Affair, Peacekeeping and the New Imperialism*. Toronto, University of Toronto Press.
- Reid, T. R. 2005: Guard Convicted in the First Case from Abu Ghraib: Graner Faces 15 Years for Abusing Iraqis. *Washington Post*, 15 January, Section A: 1. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A9343-2005Jan14.html> (Letöltés: 2005. március 24.)
- Rockwell, P. 2005: *Army Reservist Witnesses War Crimes: New Revelations about Racism in the Military*. http://www.inmotionmagazine.com/global/pr_adelgado.html (Letöltés: 2006. augusztus 30.)

- Ruskola, T. 2005: Gay Rights vs. Queer Theory: What Is Left of Sodomy After Lawrence vs. Texas?, *Social Text* 23 (3–4, 84–5), 235–49.
- Said, E. 1993: *Culture and Imperialism*. New York, Alfred Knopf.
- Said, E. 1994: *Orientalism*. New York, Vintage Books.
- Said, E. 1997: *Covering Islam: How the Media and the Experts Determine How We See the Rest of the World*. New York, Vintage Books.
- Schlesinger, J., Brown, H., Fowler, T. K. and Homer, C. A. 2004: *Final Report of the Independent Panel to Review Department of Defense Detention Operations*, Arlington, VA. <http://www.defenselink.mil/news/Aug2004/d20040824finalreport.pdf> (Letöltés: 2005. március 26.)
- Seifert, R. 1993: Krieg und Vergewaltigung: Ansätze zu einer Analyse, in Stiglmeier, A. (ed.): *Massenvergewaltigungen – Krieg Gegen die Frauen*. Frankfurt/Main, Fischer Taschenbuch Verlag: 85–108.
- Seifert, R. 1996: *Militär, Kultur, Identität: Individualisierung, Geschlechterverhältnisse und die Soziale Konstruktion des Soldaten*. Bremen, Edition Temmen.
- Shohat, E. (ed.) 1999: *Talking Visions: Multicultural Feminism in a Transnational Age*. Cambridge, MA, MIT Press.
- Slater, D. 2004: *Geopolitics and the Post-Colonial: Rethinking North–South Relations*. Oxford, Blackwell Publishing.
- Somerville, S. B. 2000: *Queering the Color Line: Race and the Invention of Homosexuality in American Culture*. Durham, NC & London, Duke University Press.
- Spanos, W. V. 2000: *America's Shadow: An Anatomy of Empire*. Minneapolis, MN, University of Minnesota Press.
- Taguba, A. 2004: *Article 15–6 Investigation of the 800th Military Police Brigade*. http://www.npr.org/iraq/2004/prison_abuse_report.pdf (Letöltés: 2006. szeptember 21.)
- Trexler, R. C. 1995: *Sex and Conquest: Gendered Violence, Political Order, and the European Conquest of the Americas*. Ithaca, NY, Cornell University Press.
- Tuveson, E. L. 1968: *Redeemer Nation: The Idea of America's Millennial Role*. Chicago, IL, University of Chicago Press.
- Weldes, J. 1999: *Constructing National Interests: The United States and the Cuban Missile Crisis*. Minneapolis, MN, University of Minnesota Press.
- Whitworth, S. 2004. *Men, Militarism, and UN Peacekeeping: A Gendered Analysis*. Boulder, CO, Lynne Rienner.
- World Bank. 2004: *Reconstructing Iraq*. Working Paper Series, Executive Summaries.
- Yegenoglu, M. 1998: *Colonial Fantasies: Towards a Feminist Reading of Orientalism*. Cambridge, Cambridge University Press.

(Fordította Csala Károly)

Eredeti megjelenés: *International Feminist Journal of Politics*, 2007, 9(1), 38–59.